

АНА ЈЕВТОВИЋ
Факултет политичких наука
Београд

УДК 316.722:316.77(497.11)
Монографска студија
Примљен: 03.02.2015
Одобен: 24.02.2015

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЈЕ ПОЛИТИЧКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ*

Сажетак: У савременој пракси културна политика све више прераста у пожељан инструмент политичке комуникације која се из простора традиционалне државе и њених актера сели у поља политичких партија и цивилног друштва. Политичке одлуке неизоставно воде ка друштвеним променама, видљивим кроз процесе социјално-структурног раслојавања, индивидуализације, секуларизације, промене идентитетских образаца, али и губљења политичке лојалности. Анализирајући програме културне политике у пет одбора Демократске странке (Врању, Суботици, Свилајнцу, Ваљеву и Новом Београду) указујемо на корелацију изборног (не)успеха и промовисања локалних културних садржаја. Текст показује да су артефакти културе у све ближој релацији са друштвеним односима, посебно на нивоу микро заједница! Идентитетска и културна признавања налазе се у средишту модерне политике, али свест о нужности преображаја споро продире у нашу средину, уморну и неповерљиву ка свему што стиже из глобалног окружења. И Србија, и Европа; и традиција и тржиште; и лична и масовна култура воде ка друштвеном повезивању. Раслојено бирачко тело, повећана апстиненција, антиевропско незадовољство, нестанак радничке и средње класе, уз убрзани раст образовања чине подлогу новог идентитета који културну матрицу види као потенцијални стожер нових политичких окупљања.

Кључне речи: културна политика, Демократска странка, промене, европеизација, цивилно друштво, нови идентитет

Време криза које нас као сенке прате последњих деценија, свом силином се обрушило на просторе југоисточне Европе, при чему је Србија као земља недовршене транзиције суочена са бројним и различитим изазовима. Економски и културно осиромашена, исцрпљена грађанским ратовима и међународним санкцијама, морално посрнула, на почетку XXI века изборила се за демократске промене, али је онда застала неодлучна којим смером да крене даље. Окренутост ка неолибералном политичком концепту и амбиција да постане

---

* Текст је проистекао из мастер рада: Културна политика Демократске странке, који је одбрањен на Факултету политичких наука у Београду 17. 9. 2014. године

чланица Европске уније подразумевала је и адекватно учествовање у преображајима који су са процесима глобализације, урбанизације, модернизације и технолошке револуције преобликовали планету, али за њих као да није било унутрашње снаге и сагласности. Пљачкашка приватизација, праћена криминалом и корупцијом, уз високу незапосленост, креирала је огромну задуженост привреде, нерешен статус Косова и Метохије додатно ју је исцрпљивао, док је политички плурализам схваћен као брутална борба за привилегијама и фотељама уздигао партократску олигархију која је медије користила за сопствену промоцију. Екстремно велики број политичких партија и организација био је у суштој супротности са стањем у земљама стабилне демократије, што је подстицало трговину парламентарним утицајем.¹ Новонастале елите, често са појединцима сумњивих биографија, уместо у борбу за идеје окренуле су се ка личном богаћењу, тражећи подршку код моћних спонзора са запада. Тако је драгоцене време потрошено, са констатацијом да се уместо промене система дошло до стагнације и финансијске презадужености, са којом је претио и распад државе!

Отуда у фокусу овог текста културна политика, идентитети и промене које су евидентирани током ових бурних година, са посебном пажњом на артикулацију културних програма и ангажмана Демократске странке, тада једне од водећих политичких партија. Традиционални друштвени, верски, политички и културни референтни оквир са „петооктобарском револуцијом” постепено је мењан веберовским „рашчаравањем”,² што је у пракси значило медијско мењање свести грађана у складу са либералном концепцијом. Знало се да прелазак из једнопартијског (комунистичког) у вишепартијско (плуралистичко) друштво тражи процес прилагођавања, при чему је посебна опасност била самоилузија да то може трајати у недоглед! Отпори променама постали су невидљиви, али евидентни, готово у свим сферама - од привреде и јавних предузећа, преко образовања и установа културе, до спорта и медија. Кич, дилентатизам и некомпетентност су потиснули уметност, литературу, таленат и знање, што је као резултат имало слом духовних вредности. Разапети између потреба и жеља појединци су јавна добра халапљиво схватили као грабеж, распострући вулгарно тумачење капитализма као пљачкашког владања без правних регула, уз намиривање обавеза ка партијама које су их поставиле на важна места. У културној пракси дошло је до бројних тешкоћа, посебно код институција и установа навикнутих на државне субвенције, донације јавних предузећа или ретких мецена, док је део запослених у страху од губитка радног места сваку промену унапред проглашавао пропалом. Недовољно се уочавала важност технолошких промена, увођења културног менаџмента, значаја информација, промене идентитета, духовних садржаја и креативности у складу са преображајима у глобалном окружењу. Јавним простором се ширио дефетизам, јер је гломазни и застарели чиновнички апарат схватао да ће променом културне политике изгубити давно освојене позиције.

---

¹ У јануару 2005. на републичком нивоу деловала је 301 партија и 95 политичких организација, чиме се потенцира укупна нестабилност система.

² Према: Cerutti, F.: *Identitet i politika*, Politička kultura, Zagreb, 2006, str.126.

Масовна култура данас подразумева збир општеприхваћених вредности, знања, навика, традиција и мишљења једнако доступних свим члановима заједнице, при чему обрасце садржаја намећу водећи медији и друштвене елите. У пракси, државе улажући значајна средства омогућавају својим грађанима да овладају новим спознајама и вештинама. У државама где су издвајања за културу знатна овај процес се полако приводи крају,³ док у заједницама без визије о суштини промена све још увек на почетку!

Културна политика као инструмент владања

Томас С. Елиот (Thomas S. Eliot) је у књизи *Ка дефиницији културе*⁴ анализирао однос културе и политике, истичући да култура привлачи пажњу политичара, али не у смислу да су они увек „културни људи”, већ да културу сматрају пожељним политичким инструментом који свака држава треба да унапређује. Ако ово размишљање применимо на нашу праксу можемо да запазимо да политичари у Србији не препознају културу као политички инструмент којим могу да спроводе реформе или мењају свест грађана. Јасно профилисане, концептуално осмишљене стратегије културне политике нема, као ни прецизно утврђених критеријума, вредности, приоритета и естетских мерила. Тако је, на пример, могуће да неколико градова конкурише за културну престолицу Европе 2020⁵, а ниједан нема одговарајуће капацитете, инфраструктуру, нити подршку државе. Отуда се може рећи како уместо културне политике имамо политизовану културу!

Процес изградње грађанског друштва подразумева промену менталне структуре оних који га чине – грађана/појединаца. Обновљена политичка улога националног или етничког идентитета видљива је у српској јавности последњих деценија, посебно након процеса распадања федералне заједнице, те конституисања државних јединица утемељених на етничкој или верској хомогености становништва. У сложеном, мултикултурном, мултиетничком и мултиверском друштву (какво је српско), питање политичког идентитета постало је још сложеније, тим пре што га посматрамо у односу са другим идентитетима: националним, државним, страначким, културним итд.⁶ Са петооктобарским променама растали смо се, макар начелно, са колективним идентитетом, али је проблем што нови, заједнички већем броју појединаца, још нису утемељени.

³ На пример, у Холандији се само у библиотеке уложи 310 милиона евра годишње, што је тек половина укупног буџета града Београда (у 2013. буџет града Београда је износио 78 милијарди динара односно, око 615 милиона евра)!

<http://www.slistbeograd.rs/pdf/2014/50-2014.pdf#view=Fit&page=1>; приступљено: 13.7.2014

⁴ Елиот, С. Томас (1995), *Ка дефиницији културе*, Просвета, Ниш.

⁵ Београд, Нови Сад, Суботица, док су кандидатуре најавили и из Ниша и Ваљева.

⁶ Љубиша Деспотовић опширније пише о настајању „нових синтетичких националних идентитета” који подразумевају процес „сакрализације власти историје и културе”, закључујући како у језгру актуелних процеса „у нашем националном бићу треба да се преплићу источна и западна културолошко-цивилизацијска парадигма”. Види: *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци, 2012, стр. 146-169.

Са транзиционим процесима уочила се дубока зависност од старог модела културне политике, али и недовољна одлучност демократских снага да културне институције усмери ка тржишту. Схватајући да култура идентификује човека, оплемењује га и оријентише, омогућавајући развој либералних и демократских вредности, владајуће партије формулисале су какве - такве културне програме да би победиле на изборима, али не и да би их остваривале у пракси!

Бежање од одговорности за културни развој правдало се низом стварних проблема: од нестабилности политичких система ненавикнутих на плурализам, преко перманентне економске кризе, до раста националних осећања и бриге за опстанак нације. Чињеница да културна политика у великој мери зависи од утицаја политичких странака и медија који су под њиховим надзором, указује да у пракси још егзистирају централизација и доминантна улога државе. У таквим ситуацијама културне акције се најчешће свODE на кампање, док се контроверзни елементи у уметности настоје да филтрирају и селективно пропуштају као икебана демократског сазревања. Питање културне политике је и питање одлучивања унутар државе: водеће културне личности (министри, њихови помоћници и државни секретари) именоване су од стране политичких партија, директори културних установа и организација такође, (мада се то негира), а не ретко, имамо и појаву децизионизма у којој наглашену улогу има личност која доноси одлуке. У изборним кампањама странке представљају свој програм реформи, али колико се заправо оне баве културом? Употребљавају ли културни напредак као могућност учвршћивања националне самосвести, што је битно ако се зна колико су традиција и патриотизам укорењени у бирачком телу? Зашто се касни са приватном иницијативом, а чека на милост и интервенцију државе? Питања би могло бити и више, али полазећи од ограничености простора покушаћемо да уочимо постоје ли у пракси елементи *културне демократије*?⁷ Овај модел се више ослања на учешће грађана у партиципацији, јер промовише локалне културне потребе, идентитете субкултура и мањинских заједница, при чему постоји децентрализација у одлучивању и расподели средстава. Културни садржаји могу чинити важан део политичких платформи, јер кроз медијско извештавање о привидно уобичајеним дневним активностима политички актери током четири године имају могућност тихог маркетиншког уплива и утицаја на коначни изборни резултат. Континуирано деловање у културној сфери важније је од агресивног пропагандног надметања током изборне кампање!

Управљати неким друштвом значи управљати комуникацијама, културним обрасцима, конфликтима и проблемима; једном речју деловати у интересу грађана. Културне промене усмеравају и одређују карактер друштвених система, при чему политика опредељује дубину и сврху самих процеса. Међутим, да би се промене оствариле у пракси неопходно је конструисати повољне слике о културним програмима, активностима и личностима које би требале да их реализују. То значи да у простор јавности уводимо појам „менаџмента политичке

---

⁷ Овај модел приоритет даје „акцијама чији је смисао да се задовољи разноврсност културних потреба које се јављају у оквирима народне, масовне и врхунске културе.“ (Прњат, 1979, стр. 75).

комуникације”⁸ који је саставни део политичких система, без којег нема формулисања, агрегације нити спровођења колективних одлука. У политичкој кампањи то може изгледати овако: активисти организују бројне манифестације на којима се повремено промовишу идеје политичке странке, гостују писци, уметници и ствараоци који активно учествују у свакодневним партијским делатностима, док се временом мрежа шири на мањинске заједнице или феминистичке и еколошке покрете. Колективни идентитет обједињава биолошки, класни и статусни идентитет, стапајући индивидуалне специфичности у нову димензију моћи. Овде ваља указати на важну термилошку различитост поимања термина *национални*, који у западноевропским изворима има значење *политичког*, док се у нашој науци често објашњава у смислу *етничког*. Када, на пример, Сидни Верба (Sidney Verba) у „*Political Culture and Political Development*” говори о *националној држави, националном идентитету или националним симболима*, не мисли на етничку, већ на *политичку заједницу* која је средиште друштвеног окупљања, па ћемо га тако тумачити у даљем раду. У глобализованом друштву демократски идентитет је у кризи, што због неиспуњених обећања о држави благостања, што због све евидентнијег губљења народног суверенитета, уз истовремено енормно богаћење и отуђење елита. Идентитет грађанина мења се slabим и хетерономним идентитетом потрошача (гласача) који све више зависи од партијских олигархија и локалних моћника. Постоји утисак да се култура и критичко јавно мњење повлаче, док на њихово место стижу приватни интереси и партократски утицаји.

Бранко Прњат је давно уочио како је културна политика: „*онај чинилац који културни развој и културно стваралаштво усмерава и усклађује са постојећим друштвеним односима.*”⁹ Љубиша Митровић је појам препознао као „*специфичну делатност дефинисања стратегије културног развоја друштва, подстицања културног стваралаштва и афирмисања културног плурализма и квалитетног задовољавања културних потреба становништва, као и начин усмеравања институција културе и управљања променама у културном животу земље.*”¹⁰ У дефинисању суштине појма Бранимир Стојковић и Милена Драгићевић-Шешић културну политику виде као „*свесно регулисање јавног интереса у области културе и одлучивање о свим питањима везаним за културни развој једног друштва.*”¹¹ У светској теорији различити аутори дају различите дефиниције. Тако Тоби Милер (Toby Miller) и Џорџ Јудис (George Yudice) кажу да је културна политика отелотворена у системским, регулаторним водичима за деловање које организације усвајају како би оствариле своје циљеве. Они наводе како је она као мост који се односи на институционалне

⁸ Под овим појмом у даљем раду подразумеваћемо „*планирање, спровођење и контролу комплексних процеса интересубјективног преношења садржаја и конструисања реалности од стране политичких актера*” (Zerfaß A. & Oehsen, Н.О. 2011:11).

⁹ Прњат, Бранко (1979), *Културна политика*, Београд, Радничка штампа, стр. 43.

¹⁰ Митровић, Љубиша (2008): „Између културе зависности и трагања за сопственим моделом”, у зборнику: *Културна политика у Србији*, Нова српска политичка мисао, посебно издање, Београд, стр.17.

¹¹ Драгићевић-Шешић М.; Стојковић. Б. (1996), *Културни менаџмент, анимација, маркетинг*, Београд, Клио, стр. 31-32.

потпоре које усмеравају естетску креативност и свеукупни начин живота.¹² Дефиниција УНЕСКА (из 1967. са међународне конференције посвећене културној политици), под овим појмом подразумева „суму свих свесних и промишљених поступака, акција или одсуства акција у заједници, чији је циљ да се задовоље одређене културне потребе преко оптималног коришћења свих физичких и људских потенцијала којима у одређеном тренутку располаже дата заједница”. Као што се може запазити дефиниције су различите, али и блиске у многим елементима. Стога ћемо под овим појмом подразумевати осмишљен низ активности које спроводе држава и њени органи у сарадњи са актерима културног живота како би се одговорило на културне потребе друштва. Мото: *И Европа - и Србија* је данас остварив, а у културној сфери најбоље га је дефинисао Мануел Кастелс (Manuel Castells), истраживач актуелних процеса урбанизације: *Радити у глобалној економији – живети у локалној култури!*¹³

Перцепција културе Демократске странке

Иако се од октобарских промена скоро свака влада залагала за децентрализацију у свим сферама (укључујући и културу), то у пракси није спроведено, барем не у потпуности. Теоретичарка културе Милена Драгићевић-Шешић је говорећи о овом процесу истицала да се „у највећем броју западних земаља под децентрализацијом културе подразумева активност којом се остварења у области културе преносе из престонице у што већи број регионалних културних центара у којима се истовремено стварају могућности и обезбеђују услови за пријем тих културних садржаја”.¹⁴ Просторни менаџмент као нови појам скоро да се није ни примењивао у пракси, што значи да је складно планирање односа између демографског, економског и културног развоја занемарено. Измештање културних активности из престонице у већи број регионалних и општинских центара једна је од одлика демократског система (на пример, у Немачкој и Италији).

Демократска странка је у својим програмима истицала да се залаже за начела децентрализације и децентрализације, а када то пребацимо у поље културне политике видимо да је омогућено да се интегришу интереси и специфичности локалних средина како би се равномерно распоредили материјални ресурси. Зато демократе кажу да повлашћеност неких градова, као што су Београд, Нови Сад или Ниш, не сме да угуши развој уметности и културе у мањим градовима. У фокусу нашег истраживања стога су мањи градови и општине (Врање, Суботица, Свилајнац, Ваљево и Нови Београд) у којима је Демократској странци победом на изборима омогућено вршење власти. Циљ рада је да уочимо на који начин су се у овим општинама руководства бавила културом и да ли је то у складу са програмима за које се ДС залаже на макроплану?

¹² Miller, T. i Yúdice, G. (2002), *Cultural Policy*, London Thousand Oaks i New Delhi: Sage Publications, стр.1.

¹³ Castells, M. (1997): *European Cities, the informational society and global economy*, in: An gray and Jim McGuigan, ed. *Studying culture (An introductory reader)*, Arnold, стр.114.

¹⁴ *Јавна и културна политика, социо-културолошки аспекти* (2002), Чигоја штампа, Београд, стр.147.

Врање је специфична општина по томе што се налази на самој граници и тремеђи културних утицаја, а у политичком смислу што се на њеном челу од првих вишестраначких избора налазила Социјалистичка партија Србије (СПС). Демократска странка је 2008. године учествовала у власти, направивши коалицију. Те године демократе су издале публикацију „Врање - твој град”, која је представљала њихов изборни програм. У наредном периоду (2008-2012.) развијен је и унапређен Историјски архив „31. јануар”: почета је дигитализација архивске грађе, обезбеђен простор за депо и фото - лабораторију (<http://www.vranje.rhiv.com/>). Водећу улогу у промоцији и развоју културне понуде припало је позоришту „Бора Станковић”, које је постало носилац бројних манифестација, као што су „Борина капија”, „Борини позоришни дани”, „Стари дани” и „Борина недеља”. Уз финансијску подршку града делују уметничка удружења као што су: Друштво врањских архитеката, Удружење ликовних уметника Врања, Удружење књижевника Врања и многи други. На иницијативу ДС град је покренуо процес израде Стратегије културног развоја града Врања 2011-2017. У њеној изради учествовали су сви актери културне сцене овог града, укључујући и националне мањине. Демократска странка у овом граду вешто је осмислила културне садржаје као знак локалне понуде, али и део културне политике која у садејству са елементима туристичке и економске политике делује ка задовољењу потреба локалног становништва. На наредним изборима (2012. Године) Демократска странка није освојила највећи број мандата, али је постала део коалиције окупљене око Социјалистичке партије Србије,¹⁵ при чему се под њеном управом нашло градско веће за културу.

Мултиетничка, мултиконфесионална и мултикултурна специфичност градова у Војводини се посебно огледа у културној политици. На челу Суботице су се од 2008. до 2013. налазили људи из Демократске странке, па је за очекивати да су постигнути добри резултати? У овом периоду обновљено је Дечје позориште у коме се представе играју на српском, мађарском и хрватском језику, покренут наставак радова на реконструкцији и изградњи Народног позоришта које је Национални савет за културу уврстио на списак објеката од националног значаја, уз још неколико мањих инвестиција (радови на поправци крова Градске библиотеке и обнови Сенћанске цркве). Ако се зна да је у периоду када је ДС била на власти из буџета републике и покрајине стигло више од три милијарде динара,¹⁶ а да су прави резултати изостали и не чуди што је ДС изгубила поверење грађана. Суботичка културна политика никако се не може узети као пример стратешки усмерене промоције, на шта нам указује и чињеница да је градоначелник званично честитао победници емисије *Први глас Србије* рекавши како је то најлепши начин да се представља град и да „велики број суграђана који су гласали за Мирну показао да заједничким ангажовањем можемо остварити наше снове”.¹⁷

¹⁵ Из Демократске странке је председник Скупштине града Слободан Стаменковић и чланица Градског већа задужена за културу Нела Димитријевић.

¹⁶ <http://www.ds-subotica.org.rs/vesti>; Приступљено 26.3.2014.

¹⁷ <http://www.ds-subotica.org.rs/vesti?start=400>; Приступљено 26.3.2014.

У Свилајнцу су на власти од 2008. до 2012. године биле Демократска странка и странка Г17+. ¹⁸ Схватајући да је достизање политичких циљева блиско повезано са културном политиком, демократе су се определиле за ширење капацитета и ширу доступност културних садржаја. Још 2010. године потписан је протокол о изградњи и финансирању *Природњачког центра*, који са скелетима и репликама двадесет диносауруса омогућава упознавање посетилаца са развојем планете кроз геолошко-палеонтолошку изложбу. Комплетно је реновиран и опремљен Центар за културу, и то први пут након 40 година, што је омогућило низове позоришних, музичких и ликовних манифестација, као и обнову културно-уметничког аматеризма. Током 2013. године завршена је реконструкција градске библиотеке која је обележила и 145. година рада. Такође је општина уручила донацију у износу од 500.000 динара за обнову Хиландара „јер је наша дужност да чувамо своје светиње и вековне задужбине”. Том приликом је истакнуто да се на територији Свилајнца налази тзв. Ресавска Света гора са манастирима из XIV и XV века. Тако је континуираним активностима у осмишљеној културној политици стечено поверење већине грађана, привучена пажња медија, мобилисано чланство, али и обезбеђен утицај на ставове јавности.

И у Ваљеву је Демократска странка од 2008. до 2012. године имала свог градоначелника, који је на почетку мандата са члановима Градског већа покренуо кампању „Да ли сте били у Вашем музеју”? Улагано је у обнову крова на Кули Ненадовића, организовано одржавање новог фестивала уметности младих под називом „Раскршће”, али и настављено са реализацијом традиционалних манифестација, као што су „Десанкино Михољско лето у Бранковини”, „Златни опанак” и „Тешњарске вечери”. ¹⁹ Занимљива је перцепција да ће имиџ града бити поправљен инвестирањем у филмску и тв-продукцију (са Testament filmS-ом из Београда потписан је споразум да се филм *Како су ме украли Немци* сними баш у овом граду, баш као и за снимање серије *Прићи ближе* Радиотелевизије Србије). На Дан државности 15.2.2011. године одржана је велика прослава током које је у ваљевском Народном музеју отворена изложба „Српске краљевске инсигније”. Због великог интересовања грађана, ова поставка је у музеју остала до марта, што нам указује да локално становништво има жељу да прати збивања на пољу културе, али и да код власти није постојала адекватна заинтересованост, што су већ наредни избори потврдили!

Нови Београд, као највећа београдска општина, је специфична за анализу уколико узмемо у обзир да се на њеном челу од октобра 2000. па до недавних избора налазила Демократска странка. Можда овако дуг период владања треба сагледавати и кроз концепцију културне политике која је богатим и садржајним елементима стварала проактивну слику у јавности. Пракса која је уведена темељила се на бројним изложбама организованим у простору општине, као и одржавању позоришних и дечијих представа и промоција књига. Међутим, оно

---

¹⁸ Странка Г17+ је у локалној власти имала само председницу општине Горицу Димчић – Тасић.

¹⁹ *Тешњарске вечери* су међународна културна и туристичко-привредна манифестација која се одржава од 1987. године. То је смотра позоришног и филмског стваралаштва, књижевног и музичког стваралаштва, а пратећи програми подразумевају туристичку и привредну понуду града.

што издваја ову средину је *Новобеоградска културна мрежа* (НБКМ), као специфична установа са циљем развоја културног и уметничког стваралаштва. Програмска платформа је једноставна и подразумева позоришне представе за најмлађе недељом, промоције иностраних култура сваког последњег викенда у месецу, али и бројне едукативне радионице, са циљем укључивања што већег броја грађана без обзира на партијску припадност. У оквиру промоције иностраних култура, становници ове општине су имали прилику да се упознају са културама Аустралије, Кубе, Русије, Француске, Финске, Шпаније, Немачке, Венецуеле, Мексика и тако даље. 2012. године реновиран је биоскоп „Фонтана”, који је данас Центар европског и дечијег филма, при чему је општина у сарадњи са школама на њеној територији организовала акцију „Вуковци цело лето бесплатно у биоскоп”, како би на тај начин промовисала културу међу најмлађима. Са намером интегрисања бројне ромске заједнице организована је културна манифестација „Ромски караван наде”, замишљена као начин који ће омогућити да се превазиђу доминантни стереотипи.

Детаљнија анализа рада локалних самоуправа и званичних програма Демократске странке показује како је добар део активности реализован, али и да постоје битне разлике и одступања. Иако је међу њима видљиво осцилирање од традиционалне бриге о локалним институцијама културе и њиховом преживљавању до профилисане и стратешки осмишљене кампање за придобијањем симпатизера, може се уочити нит детрополизације и демократизације. Тек по идентификовању навика и захтева јавности актери политичке комуникације могу креирати адекватну програмску понуду, јер на тај начин обичан човек препознаје себе као носиоца друштвених улога.²⁰ Општинске и градске културне политике су снажно користиле сопствене медије и маркетинг како би истакле своју улогу и значај, али у ситуацијама када активности на терену није било пропаганда се враћала као бумеранг. Декларативно заклинање у „*модернизовање застарелих институција и њихово јачање и иновирање*”²¹ и изградњу нових установа културе које ће моћи да кореспондирају са светским моделима личило је на мехур сапунице, који се брзо распаукао резултирајући губитком власти.

Закључак

У политичкој пракси Србије културна политика још увек нема значајнију улогу, при чему су држава и партије на пристојној удаљености од било којег озбиљнијег уплитања у покушаје њеног обликовања и дефинисања. Карактер и циљеви повремених државних интервенција се опредељују у складу са интересима партија на власти, односно њиховим социјалним, политичким и стратешким приоритетима. Анализа културних програма и активнос-

²⁰ „Публика је истовремено у улогама тржишта и јавности, тако да приступ њеном проучавању мора бити пажљив и одговоран. Мењајући природу деловања у производњу утицаја медији фаворизују нове моделе живљења и системе вредности...” (Јевтовић, 2003, стр. 94.).

²¹ Демократска странка (2007), *За бољи живот*, изборни програм, стр.74

ти кроз пример Демократске странке показала нам је да је у Србији на снази *модел резервисане интервенције* (реагује се парцијално, од случаја до случаја гашењем пожара и интервенцијом само у оним областима или срединама за које постоји политички интерес). Међутим, истраживање је показало и да су локалне самоуправе или градови који спроводе профилисан програм културне политике успешнији на изборима од оних који то не раде! Нови поглед на културу који је требало да носи елементе *културне демократије* споро се препознаје у пракси, иако у стратешким програмским документима већина партија на власти развија програмске доктрине којима планира да се то учини.

Истражујући видљивост културне политике у јавном простору, још прецизније културних програма и ангажмана Демократске странке, једне од партија која је требала да чини стожер демократских промена, уочили смо да афирмација културне политике са продуктивним идеолошким променама у пракси није извршена, иако се то очекивало. Медији су били недовољно отворени за дешавања из локалних средина, тако да комуникациона стратегија *одо-здо нагоре* (bottom-up-strategy) није дала очекиване резултате, сем у неким локалним заједницама. Револуционарне политичке промене нису адекватно испраћене у културној сфери, тако да је српска политичка елита тражећи средњи пут дошла у пасивну позицију у поређењу са светским културним кретањима. Демократска странка је имала довољно времена да реконфигурише културну парадигму, јер су за то постојали политички предуслови.²² Међутим, уроњена у битке за самоодржањем на власти култури није придавала довољно пажње, иако је за то постојала одлична клима: ослобођено друштво након петооктобарских промена, богато традиционално и социјално наслеђе и мултикултурно окружење! Јавна власт је више бринула ко контролише културно делање од тога каквог је оно квалитета, због чега су дубоке реформе у култури заобиђене.²³ На макро и микро плану уочили смо суштинске разлике, јер се сливањем новца у велике програме на републичком нивоу запостављала основна делатност у локалним самоуправама. У друштву са крхком културном инфраструктуром то је политички потпуно погрешно, јер се у унутрашњости развија осећај занемарености грађана, док се ретке активности у културној сфери везују за личности које их промовишу. Стратегија персонализације на кратко даје ефекте и признање, али у дужем периоду прети губљењем идентитета и моћи саме странке, што је Демократска странка најбоље осетила! Између марксистичког тоталитаризма и таблоидног окружења потрошачког друштва нема битних разлика, па се може констатовати како је губитком разноврсности дошло до појачавања буке у културном сазвежђу, али и да је ум-

---

²² Од 2001 до 2004. министар културе прве демократске владе био је Бранислав Лечић (ДС), од 2004 до 2007 Драган Којадиновић (СПО), од 2007 до 2008. Воја Брајовић (ДС). Од 2008 до 2011. министар је Небојша Брадић (Г17+), а од 2011-2012. његов страначки колега Предраг Марковић. После њега на том месту био је Братислав Петковић (СНС), а после реконструкције Владе Иван Тасовац.

²³ „Место министра културе је вероватно једина позиција у власти за коју се изјављује да је запала приликом поделе функција зато што је нико други није хтео, што се никада није чуло за место министра полиције, финансија или иностраних послова”.

<http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=470721>; Приступљено 26.3.2014.

ножавање медијских слика последица силовитог партијског маркетинга који се једног тренутка наручиоцима вратио као бумеранг.

Питање културне политике једног друштва не би смело да буде посед владајуће странке, још мање монопол појединаца. То је проблем којим треба да се бави држава са свим својим институцијама и јавностима, прихватајући предлоге како политичких странака, тако и свих стваралачких и друштвених иницијатива. Таква културна политика је у функцији свих делова друштва и нуди шансу свим члановима да, поред тога што су потрошачи културних добара, постану и њихови ствараоци. Када је земља у транзиционој кризи, карту за позориште или концерт треба учинити доступном обичном човеку и на тај начин ширити свест о значају стваралаштва. Кризе са којима се суочавамо јесу опасне, али губитак културног идентитета још је опаснији!

Литература:

1. Castells, M.: (1997): *European Cities, the informational society and global economy*, in: An gray and Jim McGuigan, ed. *Studying culture (An introductory reader)*, Arnold.
2. Cerutti, F. (2006), *Identitet i politika*, Politička kultura, Zagreb.
3. Miller, T. i Yúdice, G. (2002), *Cultural Policy*, London Thousand Oaks i New Delhi: Sage Publications.
4. Verba, S. (1965): *Political Culture and Political Development*, Princeton univ.Press.
5. Zerfaß A. & Oehsen, H.O. (2011): „Menadžment komunikacija u politici: osnove, procesi i dimenzije”, zbornik: Menadžment političke komunikacije, (priredivači: Zerfaß A & Radojković, M.), Konrad Adeauer Stiftung, Beograd.
6. Despotović, Lj. (2012): *Srpska geopolitička paradigma*, Kairos, Sremski Karlovci, 2012, str. 146-169.
7. Dragičević – Šešić, M. (2009), *Javna i kulturna politika*, socio-kulturološki aspekti (2002), Čigoja štampa, Beograd.
8. Dragičević-Šešić, M.; Stojković, B. (1996): *Kulturni menadžment, animacija, marketing*, Klio, Beograd.
9. Jevtović, Z. (2003): *Javno mnjenje i politika*, Akademija lepih umetnosti i Centar za savremenu žurnalistiku, Beograd.
10. Eliot, S.T. (1995), *Ka definiciji kulture*, Prosveta, Niš
11. Mitrović, Lj.(2008): „Kulturna politika Srbije – između kulture zavisnosti i traganja za sopstvenim modelom”, u zborniku: *Kulturna politika u Srbiji*, Nova srpska politička misao, posebno izdanje, Beograd.
12. Prnjat, B. (1979), *Kulturna politika*, Beograd, Radnička štampa.

Програмска документа, закони и слични акти

1. Demokratska stranka - Politički savet (2005), *Strategija promena*, Beograd
2. Demokratska stranka – Centar resornih odbora (2006), Zbornik: *Za bolji put Srbije*, Beograd
3. Demokratska stranka (2012), *Program za bolji život 2012.-2016.*, Beograd.
4. Demokratska stranka, Srbija i Demokratska stranka 1990-2010, hronologija, Beograd.
5. *Javna i kulturna politika, socio-kulturološki aspekti* (2002), Čigoja štampa, Beograd.
6. Zakon o kulturi, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br.72/2009.
7. Zakon o lokalnoj samoupravi, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br.129/2007.

Вебографија

1. http://www.academia.edu/6525094/_Ne_demokratsko_redizajniranje_politickih_partija_u_Srbiji; Pristupljeno 6.4.2014.
2. <http://www.acem.unicas.org.rs/wp-content/baza/10.Programski-identiteti-socijaldemokratskih-partija.pdf>; Pristupljeno 1.4.2014.
3. www.blic.rs/Kultura/Vesti/406964/Tasovac-Gde-se-kultura-povlaci-tu-se-estrada-siri-kao-ambrozija; Pristupljeno 26.3.2014.
4. <http://www.valjevo.rs/?st=8&v=146&od=1830&po=15>; Pristupljeno 15.4.2014.
5. <http://www.valjevo.rs/?st=8&v=299&od=1700&po=15>; Pristupljeno 15.4.2014.
6. <http://www.ds.org.rs/istorija/koreni-ds?pismo=lat>; Pristupljeno 21.12.2014.
7. <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Plan-DS-za-izlazak-Srbije-iz-krize.pdf>; Pristupljeno 24.2.2014.
8. http://www.dsvranje.org/images/ds_2012.pdf; Pristupljeno 31.3.2014. i 23.4.2014.
9. <http://www.ds-svilajnac.org.rs/>; Pristupljeno 15.3.2014.
10. <http://www.ds-subotica.org.rs/vesti>; Pristupljeno 26.3.2014.
11. <http://www.ds-subotica.org.rs/vesti?start=400>; Pristupljeno 26.3.2014.
12. <http://novibeograd.rs/izlozbon-hermana-gejsa-svecano-otvoren-novi-izlagacki-prostor-na-novom-beogradu-66-108-111-107-32-71-97-108-108-101-114-121-32>; Pristupljeno 22.4.2014.
13. <http://novibeograd.rs/otvoren-prvi-novobeogradski-sajam-knjiga>; Pristupljeno 22.4.2014.
14. <http://www.politika.rs/rubrike/Kultura/Srbija-razgovara-Kakva-nam-je-kulturna-politika-potrebna.lt.html>; Pristupljeno 31.3.2014.
15. <http://www.politika.rs/rubrike/kultura-i-zabava/Srbiji-nedostaje-jasna-kulturna-politika.lt.html>; Posećeno 7.4.2014.

CULTURAL POLICY AND POLITICAL COMMUNICATION STRATEGIES

Summary: In the modern practice, Cultural policy has grown into the desirable instrument of the political communication which has been moving from the traditional to political parties and civil society. Political decisions inevitably lead to social change, which is visible through the processes of socially structural stratification, individualization, secularization, changing the identity patterns and also losing the political loyalty. Analysing cultural policy programmes in five committees of Democratic Party (in Vranje, Subotica, Svilajnac, Valjevo and Novi Beograd) we are indicating correlation between the election (un)success and promoting the local cultural programmes. This text is pointing out that the artefacts of culture are in close connection with social relation, especially on the level of micro communities. In the centre of modern politics are cultural and personal recognitions but awareness of necessary transformation slowly penetrates into our society, tired and distrustful towards everything that comes from the global environment. Serbia and Europe, tradition and market, personal and mass culture all lead to social connection. Stratified electorate, increased abstinence, anti-European dissatisfaction, disappearing of the working and middle class, with accelerated growth of education make the foundation for the new identity that sees cultural matrix as a potential pivot of new political gatherings.

Key words: Cultural policy, Democratic Party, changes, Europeanization, civil society, new identity